

Omvårdnadsrådets kommentar angående *Kunskapsläget kring det webbaserade arbetsverktyget Funca inom LSS-verksamhet.*

Frågeställning till omvårdnadsrådet

Från Avdelningen för Hälsa och välfärd, Region Dalarna, inkommer en fråga om evidensläget kring det webbaserade arbetsverktyget Funca, med bedömningsskalan NPI-ID (Neuropsychiatric Inventory Intellectual Disability Scale), som används inom LSS-verksamhet (LSS-Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade). Målgruppen är vuxna personer med kognitiv funktionsnedsättning, personkrets 1 och 2, och som har insatser enligt LSS.

Sammanfattning

Funca är ett webbaserat verktyg med syfte att användas inom funktionshinderverksamheter. Verktöget är framtaget av Region Skåne på uppdrag av Socialdepartementet, och syftar till att användas som stöd i arbetet med att minska förekomsten och allvarlighetsgraden av utmanande beteende, främst inom LSS-verksamheter riktade till personkrets 1 och 2.

Omvårdnadsrådet har i syfte att identifiera vetenskapligt kunskapsunderlag kring Funca och NPI-ID (som är den skala som används i verktyget), utfört sökningar i samarbete med Falu lasarettsbibliotek. Dessa sökningar, utförda 2019-11-07, identifierar ingen litteratur publicerad i vetenskapliga tidskrifter i ämnet. Dock fanns redan innan sökningen kännedom om två rapporter som syftar till att värdera Funca och NPI-ID: dels en rapport från utvecklarna av arbetsverktyget Funca vid Lunds universitet och Region Skåne och dels en genomlysning gjord av Uppsala kommun. Rapporten från Lunds universitet och Region Skåne är ännu inte publicerad i någon peer-review granskad tidskrift. Rapportens författare menar att NPI-ID är ett lämpligt instrument att använda för att mäta neuropsykiatriska symtom hos personer med intellektuell funktionsnedsättning. Genomlysningen från Uppsala kommun visar på positiva delar med verktyget men belyser även en del fallgropar. Dessa är bland annat att arbetsverktyget ursprungligen är framtaget för målgruppen äldre med demenssjukdom och att personalen som använder verktyget saknar medicinsk kompetens. Dessutom lyfts att det är ett problem att personalgruppen genomför kartläggningen utan brukarmedverkan och därmed inte tar hänsyn till vikten av brukarens inflytande och delaktighet.

Omvårdnadsrådets bedömning och rekommendationer

Omvårdnadsrådet konstaterar att det inte finns någon vetenskaplig litteratur publicerad kring arbetsverktyget Funca eller skalan NPI-ID.

Arbete pågår och Omvårdnadsrådet rekommenderar att avvakta

- Högskolan Dalarnas utvärdering angående brukarperspektivet i Funca,
- eventuella kommande publikationer gällande validering av arbetsverktyget Funca.

Omvårdnadsrådet understryker även vikten av att användandet av arbetsverktyget Funca förutsätter att brukaren görs delaktig, för att uppfylla gällande lagstiftning.

Bakgrund

På uppdrag från Socialdepartementet har Funca byggts upp inom Region Skåne. Funca är ett webbaserat datorstöd/verktyg för funktionshinderverksamheter. Uppbyggnaden hade finansiering åren 2015–2018. Kvalitetsregistret BPSD (Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid Demenssjukdom) användes som utgångspunkt i utvecklingen av Funca, men har modifierats till funktionshinderverksamhet. Syftet med verktyget är att öka brukarens delaktighet och självbestämmande bland annat genom att minska förekomsten av tvångs- och begränsningsåtgärder, minska förekomsten och allvarlighetsgraden av utmanande beteende, minska förekomsten av läkemedel samt utveckla personalens arbetsmetoder och teamarbete. Verktyget ska också möjliggöra för brukare att vara delaktiga i planering och utvärdering av sina stödinsatser. Personalen kan följa statistik på sin enhet och jämföra sig med aggregerade data från sin kommun, sitt län samt hela riket. Detta kan sedan användas till lokalt förbättringsarbete.

Funca-verktyget har implementerats i Älvdalens kommun. I Rättviks och Leksands kommun är man i införandeprocess. I dessa tre kommuner har personal och chefer gått administratörs- och certifieringsutbildning för att kunna använda verktyget samt för att utbilda kollegor i Funca.

För att kunna ta ställning till ett generellt införande av Funca i Dalarnas kommuner och Region Dalarna (bland annat habiliteringen) ska en vidare utredning genomföras genom avdelningen för Hälsa och Välfärd, Region Dalarna. Detta mot bakgrund av vad som framkommit i den genomlysning Uppsala kommun genomfört, som föranlett ett beslut om att stoppa införandet och användandet av Funca inom funktionshinderverksamhet i Uppsala kommun.

Syftet med Omvårdnadsrådets arbete har varit att, på förfrågan från avdelningen för Hälsa och Välfärd, identifiera evidens kring Funca och den skala som används i verktyget, NPI-ID.

Metodbeskrivning

Litteratursökning utfördes av bibliotekarie vid Falu lasarettsbibliotek. Sökning utfördes i PubMed, CINAHL, Psycinfo, Svemed+, Google Scholar, Socialstyrelsen.se, SBU.se.

Termerna Funca och NPI-ID söktes var för sig. Dessutom utfördes sökningar på kombinationer av de tre begreppen NPI (Neuropsychiatric inventory), intellektuell eller psykisk funktionsnedsättning samt utmanande beteende. Fritextsökning samt sökning med aktuell ämnesordsvokabulär för de olika databaserna genomfördes.

Exempel på termer: Neuropsychiatric inventory. Challenging behavio*, problem behavio*, behavior problem*, behaviour problem*. Intellectual disab*, Mental disab*, "mentally disabled", "intellectually disabled".

Innan sökningen genomfördes hade två relevanta dokument identifierats:

Uppsala kommuns "Genomlysning av arbetsmetoden Funca", samt rapporten "Prövning av reviderad version av Neuropsychiatric inventory scale" från Lunds universitet (författarna av rapporten är även utvecklare av Funca). Mot bakgrund av dessa två dokument kontaktades ansvarig för rapporten "Genomlysning av arbetsmetoden Funca" vid Uppsala kommun (LO). Dessutom kontaktades ansvariga för utvecklingen av arbetsverktyget Funca (UP) för att få ta del av eventuella publikationer. Även Socialstyrelsen kontaktades (UP) för att be om deras värdering av Funca.

Resultat av litteratursökning

Sökning utfördes av Falu lasarettsbibliotek 2019-11-07. Söktermerna gav träffar i flera av databaserna, men ingen av artiklarna berörde arbetsverktyget Funca eller bedömningsinstrumentet NPI-ID och bedömdes därför inte som relevanta. Se bilaga 1 för rapport från Falu lasarettsbibliotek.

Uppsala kommun offentliggjorde 2019-02-28 en genomlysning av arbetsmetoden Funca. Syftet med genomlysningen var att ta fram ett beslutsunderlag till omsorgsförvaltningens ledning, som utifrån underlaget skulle besluta om Funca skulle fortsätta att användas i förvaltningens verksamhet eller inte. Bakgrunden till genomlysningen var att Handikappförbundet och HSO:s samarbetsorgan (HSO) 2018-10-16 inkommit med en skrivelse där de begär att användningen av Funca inom omsorgsförvaltningens verksamheter stoppas. Även ordförande i Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB) och ordföranden i Autism- och Aspergerförbundet ställer sig bakom kritiken. Genomlysningen lyfter både för- och nackdelar med arbetsverktyget.

Författaren har inför rapportskrivandet läst på om Funca och intervjuat anställda inom LSS-verksamheter som använder Funca.

Problemområden kring Funca som framkommit i Uppsala kommuns genomlysning:

1. Arbetsverktyget är ursprungligen framtaget för målgruppen äldre med demenssjukdom.
2. Socialstyrelsen anser att Funca inte är förenligt med kunskapsstödet "Att förebygga och minska utmanande beteende".
3. Personalen som använder kartläggningen saknar medicinsk kompetens.
4. Det är enligt Socialstyrelsen ett problem att personalgruppen genomför kartläggningen utan brukaren, därmed avsaknad av brukarens inflytande och delaktighet.

I rapporten från Uppsala kommun anges att en uppföljning av arbetet kommer genomföras i slutet av 2019. Omvårdnadsrådets kontakt med Uppsala kommuns utredare ger svaret att då man beslutat avsluta arbetet med verktyget Funca, så kommer ingen uppföljning genomföras (kommunikation december 2019).

Kontakt med Socialstyrelsens representant leder till ett formellt svar där man anger att Socialstyrelsen varken kan tillstyrka eller avråda från användning av arbetsverktyget Funca. Man anger även att uppgifterna från Socialstyrelsen, i rapporten från Uppsala kommun, inte är kvalitetssäkrade av Socialstyrelsen. Socialstyrelsen står därmed inte bakom de uppgifter som myndigheten uppger ha lämnat i Uppsalas rapport. Se bilaga 2.

Socialstyrelsen har inte varit samarbetspartner vid framtagandet av Funca och myndigheten har inte heller haft i uppdrag att utvärdera materialet. Socialstyrelsen känner inte till om det genomförts några effektutvärderingar eller om det finns evidens för materialets giltighet för personer med funktionsnedsättning. Man anger vidare från Socialstyrelsen att det för de verksamheter som väljer att använda Funca är angeläget att ta ställning till hur delaktighet för brukarna kan säkras och att personalen har lämplig kompetens samt att det är viktigt att följa om parametrarna i Funca kommer att bidra till att mål och krav i LSS-verksamheter uppfylls och medför ökad livskvalitet för personer med funktionsnedsättning.

I november 2017 gav Lunds universitet och Region Skåne ut en rapport med rubriken: "Prövning av reviderad version av Neuropsychiatric Inventory Scale: Psykometriska egenskaper för vuxna personer med intellektuella funktionsnedsättningar med utmanande beteende".

Syftet var att utvärdera psykometriska egenskaper i en reviderad version av bedömningsinstrumentet Neuropsychiatric Inventory Nursing Home Version (NPI-NH) för att kunna kartlägga utmanande beteenden över tid hos vuxna personer inom personkrets 1 och 2 inom LSS. Författarna av rapporten, som inte är publicerad i peer-reviewed tidskrift, tolkar resultaten som att den reviderade versionen som kallas NPI-ID är ett lämpligt instrument att använda för att mäta neuropsykiatriska symtom hos personer med intellektuell funktionsnedsättning. Vid kontakt (2019-11-11) med författarna till rapporten, vilka även är utvecklare av Funca, anger de att inga publikationer ännu finns, men att de är i slutfasen av bearbetningen av ett manuskript.

Referenser

1. Prövning av reviderad version av Neuropsychiatric Inventory Scale: Psykometriska egenskaper för vuxna personer med intellektuella funktionsnedsättningar med utmanande beteende. Rapport från Region Skåne och Lunds universitet. Rapporten är sammanställd av Professor, leg. sjuksköterska Gerd Ahlström, Institutionen för hälsovetenskaper, Lunds universitet Postdoc, leg. arbetsterapeut Jenny Hultqvist, Minneskliniken, Malmö, Region Skåne och Institutionen för hälsovetenskaper, Lunds universitet Avdelningschef, leg. sjuksköterska Eva Granvik, Minneskliniken, Malmö, Region Skåne Professor, överläkare Lennart Minthon, Minneskliniken, Malmö, Region Skåne Docent, leg. psykolog Lars-Olov Lundqvist, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet. Lund, november 2017.
2. *Genomlysning av arbetsmetoden Funca*. En genomlysning utförd av Uppsala kommun, beslutat 2019-02-28, Dnr OSN-2019-0547.